

ŽIVLJENJE IN SVET

TEDENSKA REVILJA — PRILOGA PONEDELJSKEGA JUTRA

ST. 24.

V LJUBLJANI, 12. JUNIJA 1937.

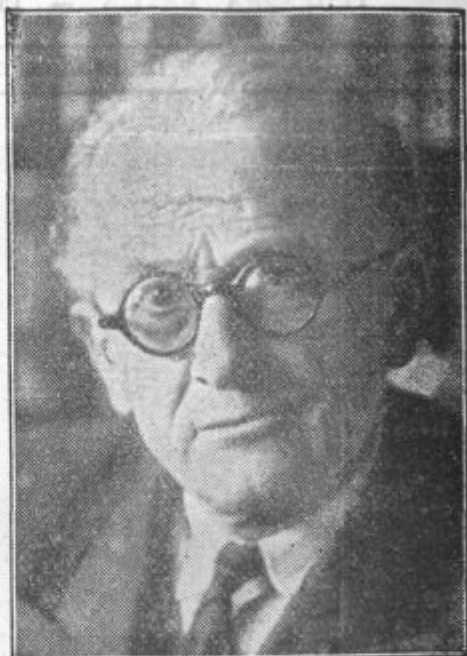
KNJIGA 24

SREČANJA Z DOKTORJEM PRIJATELJEM

Tisti teden v decembru, ko se je Zis skromno spomnil šestdesetletnice dr. Ivana Prijatelja, sva se srečala z jubilantom na Mirju. Njegov izrazit obraz je za hip otemnel, nato so se mu razlezele ustnice in z njemu lastno šegavostjo je rekel: To pa le povejte Legiši, da iz mojega doživljanja slovenske preteklosti ne bo slišal nič, čeprav je napisal cel nekrolog! Med nadaljnjim pomenkom — do Tržaške ceste — je omenil: Če bi me vsaj še listi pustili v miru, saj ... Imel sem vtis, kakor da je hotel povedati nekaj posebnega, pa je utihnil in se gentlemansko poslovil.

Tega srečanja sem se spomnil, ko sem žalostno presenečen zagledal v dnevniku črno obrobljeno njegovo ime. Vedeli smo, da se po zadnjem obisku v svojem polhovgraškem Tuskulu ne počuti dobro, da je pa tako hudo z njim, tega nismo mogli verjeti. Žal, zgodilo se je najhujše. Nenadno je utihnil in se gentlemansko poslovil — od vseh. Nemara bi bil izredno zadovoljen, ko bi mogel videti, da je izšel Zis brez njegove osmrtnice, pač pa v celoti posvečen spominu petindvajsetletnice smrti Antona Aškerca, »našega velikega obraznega in izraznega realističnega oblikovatelja«, kakor je o njem zapisal v

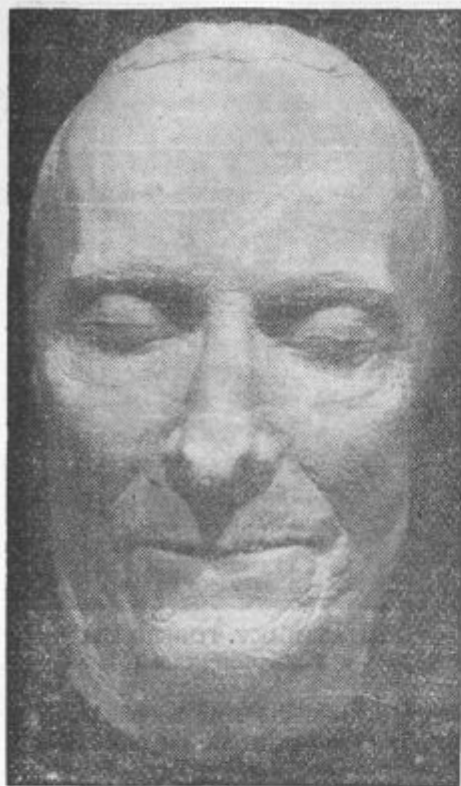
DR. IVAN PRIJATELJ

svojem uvodu v Aškerčevo čitanko, ki jo je tudi uredil.

Tako je pred leti nenadno utihnil in se gentlemansko poslovil od javnosti —

DR. IVAN PRIJATELJ S SVOJO SOROGO IN VNUKOM

PRIJATELJEVA POSMRтна MASKA (delo Iv. Sajeveca)

zagrenjen od edinstveno malenkostnih in spletkarskih razmer, ki so neogibni del problemov malega naroda. Slovenski literarni občani so zato z zadoščenjem sprejeli njegove »Duševne profile slovenskih preporoditeljev«, ki so jih izdali v knjižni obliki njegovi učenci ob šestdesetletnici svojega učitelja. Seveda pa so zaman pričakovali od njega novih del — dr. Prijatelj je ostal zvest sebi, čeprav v neprecenljivo škodo naše literarne zgodovine, ki kaže po njegovih besedah vsoto narodove duševnosti na književnem polju. Toda kar je storil dr. Prijatelj kot utemeljitelj našega literarnega esejja in kot preporoditelj naše literarne zgodovine, tega je — ne glede na njegovo ostalo pionirsko delo na temelju svobodumnega svetovnega nazora — toliko in je tako veliko, da bo ostalo za vedno združeno z našo kulturo, kateri je posvetil pokojnik vse sile svojega umetniškega duha in znanstvenega dela. Postal je del individualnosti naroda, čigar član je bil (po besedah v uvodu njegove Stritarjeve antologije).

Se dvoje izmed mojih srečanj s pokojnim dr. Prijateljem: Prvo — neosebno — v mojih ranih gimnazijskih letih, ko so izšli pri Schwentnerju njegovi prevodi iz spisov Čehova, ki je bil prvi ruski pisatelj, s katerim sem se seznanil.

PRIJATELJEVI POSMRtni OSTANKI v naši NARODNE GALLERIE

Knjigo sem skrival kupil z denarjem, ki sem ga dobil od pobožnega strica kot naročnino za knjige Družbe sv. Mohorja. Skrival sem jo tudi bral, dokler je ni izvolal profesor-duhovnik E. Jarc, ki je pri nas poučeval matematiko in ki sicer menda ni bil prenapetež. Knjige nisem videl več, toda njen vtis name je bil neizbrisen. Ko sem v drugem letu po vojni prvič govoril z dr. Prijateljem, sem mu povedal ta pripetljaj iz svojih deških let, on mi je pa rekel, da se je njemu že kot sedmošolcu na ljubljanski gimnaziji pripetilo nekaj podobnega. Neki nemški profesor mu je vzel pesmi Koljcova v izvorniku. Takrat je tudi omenil, da je poslal Aškercu, ki je po Veselovi smrti urejeval Rusko antologijo, več svojih prevodov iz Koljcova nego jih je izšlo. Med izgubljenimi sta bili menda tudi Sirota in Tovariši.

Bil je mrzel, mračen večer konec nov. 1923, ko je stopil dr. Prijatelj v mojo uredniško sobo. Redkobeseden in mrk mi je izročil za dnevnik Stritarjevo oporoko, katere izvršitelj je bil. Njegova potrnost je bila resnična in iskrena, vendar je bil toliko ljubezniv, da je na moje vprašanje, ali ne bi napisal vsaj nekaj tistega o Stritarjevi osebnosti kot starcu, kar je bil obljubil v svojem uvodu Stritarjeve antologije, prijazno odvrnil, da bo skušal ustreči moji želji, če ne kmalu pa kdaj pozneje. To mi je še obljubil lani po Novem letu, pa mi je konec februarja sporočil, da zaradi teh in takih razmer vzlic trenutnemu dru-

PRIJATELJEV TUSKULUM
v Polhovem gradu

gačnemu premisleku ne bo pisal več za nikogar. Tako ni prišlo do nameravane Stritarjeve številke.

Ti bežni vtisi oziroma spomini naj nadomestijo osmrtnico dr. Ivanu Prijatelju v našem obzorniku, kjer ni sodeloval s peresom, pač pa kdaj pa kdaj s svojim praktičnim nasvetom in s svojo tehtno besedo.

I. P.

BESEDNI RED V ČESČINI

O tem vprašanju je nedavno v Pragi predaval prof. F. Trávníček. Ob zgledih iz vsakdanje govornice je očrtal tole teorijo: razporedba besed se ravna po dveh načelih, pomenoslovnem ali semantičnem in glasoslovnem ali fonetičnem (zadnje vlada pri naslovnih, enklitikah). Pri semantični stavi besed ločimo dva načina govornice: čustveno nevtralnega, pri katerem pride najtehtnejše t. j. novo, neznano, na konec stavka, na začetek stavka se pomaknejo manj važne stvari, pri čemer štejemo za »znanost« vse tisto, kar se izraža z zaimki. Drugače je s čustveno poudarjenim načinom izražanja: ta rad odmeri najpomembnejšim rečem prvi prostor, bodisi da hoče opozoriti, vzbuditi zanimanje ali ugovarjati. Na vprašanje »Co se stalo?« (Kaj se je zgodilo?) je odgovor »Splasil se kunc trezna ugotovitev, »Kūň se splašil!« pa pomeni razburjenost ali klic na pomoč. — Živahna razprava je izzvala odlič-

ne duhove na sodelovanje, med drugimi je danski slavist Viggo Brøndal napovedal za pozneje slično predavanje.

n. k.

Aškerčeva poezija je nepretrgan boj svetov med lučjo in temo, med slabimi in silnimi... Njegova poezija obstoji iz samih kvadrov, neotesanih, silnih temeljnih kamenov, iztrganih iz osrčja naše zemlje, legajočih globoko v osnove naše narodne literature.

Dr. Iv. Prijatelj

Mi vstajamo, mi vstajamo!
Če še tako hrumite,
če še tako kričite!
Pokaj tako jezite se?
Nas morda res bojite se? —
Napredek in prosveta
to naša bo osvetla!

A. Aškerc

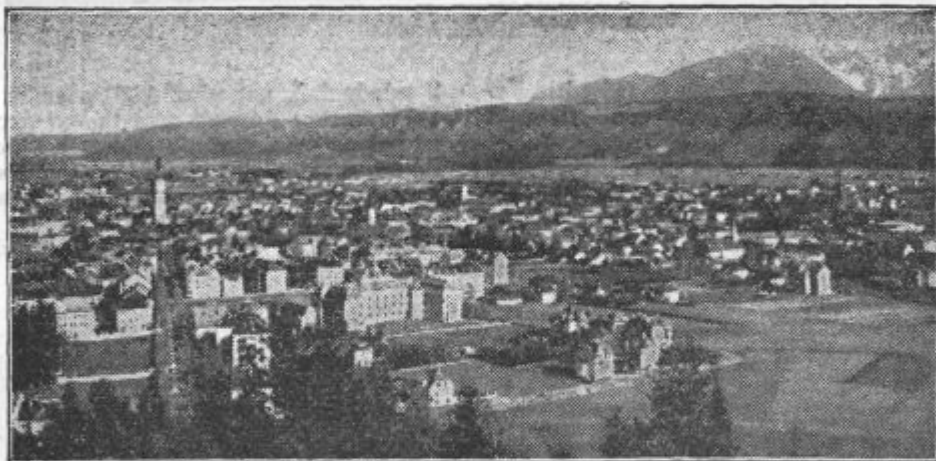
EN MAV ČREZ IZARO, EN MAV ČREZ GMAJNICO

DR. ANTON DEBELJAK

N A D A L J E V A N J E

Pribrzeli smo pred Bundesgymnasium v Celovcu, kjer smo naleteli na družbo ljudi, starih in mladih, pripadnikov onega naroda, o katerem smo prav tisti dan čitali, da je »konica azijske sulice v srcu Evrope«. Ali je pripadal kateri teh letoviščarjev, ki so se v tem poslopju nemščine učili, budimpeštanskemu klubu optimistov, ustanovljenem par mesecev prej, o tem nimamo podatkov.

wider Widder Häußl. — V 2. 5. razredu sedi Rescher Otto, čigar ime in priimek se lahko ritenko bere. — Na okrasek pod brado so me spomnili: Kropf Kropfisch, Kröpfli. — Ob priliki Wieser sem se domislil celovške pisateljice Dolores W., katere »Pevček« se je letos oglašil na našem knjižnem trgu v Puoljevem prevodu: avtorica je baje slovenskega pokolenja — kakor menda neka Ana Soda, o kateri je 23. svečina

Pogled na CELOVEC

Tudi ne vem, ali spadajo med oni stoji Madžarov, ki si je nadel nalogo, oplojiti osrednjo Evropo s pravo krščansko omiko. Da se dobijo taki »migalomani«, nam priča v svojih načrtkih in spominih prijatelj ogrskega ljudstva, Pierre Delattre, »Nos amis les Hongrois«, 1937.

Ravnatelj Juliusa Heinzela pomočnik, dr. H. Burian, — ime mu je slovensko kakor mnogim njegovim sodelavcem — nam je razkazal učilnice: majhne, svetle, z udobnimi klopmi, risalnice, kopalnice, igrišče... Vsakdo izmed nas si je lahko vzel letno poročilo s seboj. Med profesorskimi imeni me je v oči zbodel dr. H. Widder, po naše mrkač ali oven. Kar mislim si, da mu je kak učenec kedaj sestavil aliteracijo: Sieh, wie der Widder wieder

poročati neki naš popoldnevnik, da spi že mesec dni. — Naziv Wutte, n. pr. v 8. A, mi tolmači prijatelj iz Roža kot izraz za ptico, ki se drugod imenuje butej, vdeb, vdab, vodb, udab: ne sme te misliti, da bi bil to kak skrčen Wiedehopf, smrdokavra, kajti po Miklošiču gre za onomatopejo, naravni glas posnemajočo besedo. — Slovenskih imen v nemški obliki kar mrgoli, z našo pisavo jih je malo: Kak Škof poleg: Skoff. Domači Koren se je izprevrgel v Korren, prihodnjič rad utegne biti že Knorren. Tedaj bo to že Thelesklav — od dalje Slovan, kakor se piše nekdo v 5. C. Med take spada recimo kak Armbrustschütz, nekda Ambrožič. V nos me je dregnil študent Sorgo. Je li to bivši Zorko? V knjigi Ch. Nodier »Statistique

CELOVŠKI ZMA

Myriennes (1933), ki sta jo priredila Fa. Dobrovolje in dr. J. Tavzer, nastopa grof Sorgo, ki razlaga hebrejsko »Jehova« kot slovansko: je ova (quod est; celui qui est). Žunkovič ima torej uglednega predhodnika.

Vseh dijakov je 1051, vmes 279 deklet. Nemške materinščine 954, med njimi 274 deklic, slovenske 95 (vmes

3 mladenke), naposled 1 Nizozemka in 1 Madžarka. Razredi niso tako natrpani kot pri nas, v višjih oddelkih komaj do 25, medtem ko ima n. pr. v mojem zavodu 7b 45 oseb! Kakšno stališče ima zaveden slovenski dijak na zavodu, je poročal P. Sl. 27. VII. 1936 pod naslovom »Ponižani in razžaljeni«.

Diskretno nas je spremljal dr. H.

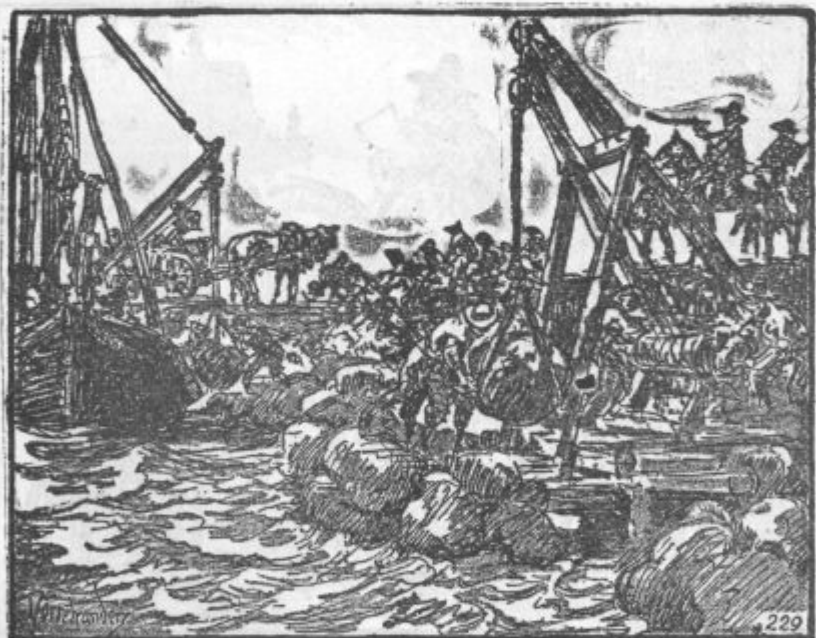
DEZELNA HISA V CELOVCU pred 260 leti, ko je bil KOROTAN še slovenski

Scherr, sorodnik mojega dunajskega sošolca Krauta. Zgodovinar Scherr deluje tudi kot publicist. Šel je z nami še v domovinski muzej, kjer se pri vходу nemo predstavi obglavljena Venera iz Viruna in Hermafrodit ali Spoluverec z Gosposvetskega polja. Prenaglo je stopala družba skozi sobane, da bi bil utegnil prepisati Sveti Hishni Shegen. Dvorni svetnik Rauneker, ki je 16 let snoval te zgodovinske, prirodoslovne, narodopisne zbirke, nas je opozarjal na razne ocvirke: Čedrapfeife, Singer (burovž), olarna, v kateri je pivo vrelo od razbeljenih dioritnih ali por-

firtnih kamenov, zato naziv »Steinbier«. Zanimiva je velika kmetska soba dimnica — Rauchkammer — ki je po zatrdilu našega tolmača prešla od Slovanov k Germanom: širok prostor s klopmi ob zidu, po katerih so posedali prosjaki, pevci, domačini, ali celo ležali mrlič. Ob tej opazki naj povem hribovsko zgodbo iz hiše, kjer so imeli v zalogi dve krsti. Začasno so bila jabolka v njih. Ko pa umre sin, eno izpraznijo in denejo mrliča vanjo. Zaradi debelega snega jo shranijo na skedenj. Kakor hitro je pot prikladna, odnesejo krsto v nižino na pokopališče,

TRIJE MUŠKETIRJI

ALEXANDER DUMAS SR. • ILLUSTR. HÖRREBRANDERS • FORTIS IN DOVOLEN

KARDINAL GRADI JEZ

Kardinal je nehal računati s srečnim naključjem ter je pospešil gradnjo velikega jez, ki naj bi odrezal obleganecem dovoz živeža. Neumorno je zasledoval njegov pogled napredovanje dela, ki so ga najboljši inženjerji po njegovem mnenju vse prepočasi opravljali.

S svojimi mislimi pa je bil tudi v nesrečnem mestu, ki je skrivalo za svojimi zidovi toliko gorja, pa tudi pravega junaštva.

Ko je Henrik IV. svoječasnno oblegal Pariz, so po njegovem ukazu metal z metalnimi stroji kruh in drugo hrano čez zidove. Isto je storil tu kardinal, toda živežu je bilo vselej priloženo sporočilo, ki je opozarjalo obleganec na samoljubje in sebičnost njihovih voditeljev, ki niso hoteli odpreti mestnih skladišč, polnih žita. Nasprotno. Zenske, otroci in starci so morali gladovati in umirati, da so bili vojščaki preskrbljeni s hrano.

kjer zagrebejo — jabolka. Truplo se razkaja pomotoma na senu.

Dobro se mi je zapičila v možgane prikazen, nem. Habergeiss, strašilo podobno kozi. V mojih beležkah stoji tudi naziv: Bären. Kako da se nisem tega spomnil, ko sem brno tolmačil s prnjo (capo)! Neznani čitalec »Žisa« me je opozoril 12. IV. z dopisnico, da so včasih po Ljubljani vodili maskare po predmestnih ulicah in tedaj si čul besede: Glejte, »Berna« peljejo. Ker je postal e polglasen, smo dobili »brno«. — »Habergas«, kakor izreka naš Raunecker (ki ga ne smeš zamenjati z dunajskim Ro-

nacherjem, doseljenim iz Koroške, kjer je njegov naziv nastal po plazovih, »poronjenem« drevju), predstavlja ponekod ptičje strašilo, drugod pa žitnega ali travnega duha, skritega v zadnjem snopu ali v poslednjem vozu sena. Označujejo ga še z drugimi živalmi: Bock, Hahn, Stier, itd. V svojem rojstnem kraju sem za ta pojem slišal: »medved«.

Poleg brne strašijo razne naličnice, slične maskam, kakršne imajo brazilski Botokudi, nazvani po portugalskem izrazu botoque = čep, zatič: tak lesen klinec namreč nosijo ti lovci iz pleme-

VESELO SPOROČILO

Zato je sklenil velik del posadke, da se bo pogajal s kraljevo armado.

Toda, ko je hotel žeti kardinal sardove svojega zvitega početja, je prišel v La Rochelle neljub sel. Posrečilo se mu je, da se je zmuznil skozi obroč kraljeve armade ter je sporočil oblegancem, da je videl angleško brodovje, pripravljeno na pomoč. Treba je vztrajati le še osem dni.

Istočasno je Buckingham sporočil županu, da se je končno sklenila veli-

ka zveza zoper Francijo, ki jo bodo napadle angleške, španske in nemške armade.

Vse to je bilo razglašeno po mestu, nabito po javnih trgih ter je povzročilo, da so se že pričeta pogajanja prekinila.

na Ze v ušesih in spodnji ustnici. To bi me Botokudi debelo gledali, če bi jim povedal, da je njih ime iz istega korena kot naša botiljka oziroma buteljka (če jo preveč sesaš, postaneš butelj).

Zanimajo me vzorci kozolcev: Harpen mu pravijo pri Zlanu nad Paternionom (St. Paternijonom). Ta gospodarska naprava služi samo po tistih nemških krajih, koder so bivali Slovenci. Tako naš uči Melikova razprava »Kozolec« l. 1931. V Podjuni ji pravijo »okno«, drugod pa stog. Stvar, ki se v nemščini naziva še Harfe, Heinze, Heu-

hütte, Kleereiter, je po vsej priliki prodrla v Švico, kjer je dr. P. Brežnik pred par meseci slišal naziv Heuhiste, na francoski strani pa chédail (capitalium?), medtem ko govore drugod: sé-choir, réchaine (rissiccana = sušilnica).

Prijazno, kakor bi se ravnal po geslu kralja Henrika IV.:

Douce parole et main au bonnet
Ne coûte rien et bonne est.

(mit dem Hute in der Hand kommt man durch das ganze Land), nas vodi g. dvorni svetnik v planine, koder se pa se znamenito plavo govedo, ki je prišlo

KJE JE MYLADY?

Ta nepričakovan dogodek je kardinala silno vznemiril. Njegov pogled se je obračal na drugo stran Prelivater se je neprestano vpraševal, kje neki je ostala Mylady, v katero je imel neomajno zaupanje. Slutil je, da njena preteklost ni neomadeževana, toda v sili jo lahko pokrije s svojim rdečim plaščem.

Vojaštvo, ki ni vedelo za kardinalove skrbi, je veselo živelo, saj mu ni manjkalo ne hrane ne denarja.

Nekega dne je jezdil kardinal skrajno ozlovoljen v spremstvu dveh služabnikov ob obali, ko je zagledal sodelem mož, ki so za živo mejo ležali na soncu.

celo v Enciklopedijo SHS (425). Z njim smo jodlali, ludlali, olmali po Pasterci, izzivajoč odmeve iz gorskih sten. Po-doživljali smo občutje, kakršno veje iz Kirila Hristova, ko poje:

Balkani, digajte se v nebesata!

Obvivajte se v buri i megli!

Nij idem vi na gosti ses krilata

Na vašitě orli!

Daj, mi idemo vam v goste, s krili vaših orlov... Lahno drsimo čez Kees, ledenik, čigar naziv je menda keltski ostanek, dočim je Gletscher in srbski glečer romanski. Gledamo slike, ki jih je ustvaril Marko Pernhart, prvotno

Pernat (1824—71), in ki jih je nekaj posnel Plan. Vestnik 1936 (štev. 7—9). Tega moža iz Tinj v Podjuni si laste Nemci, dasi je bil naš človek, kakor menda veste. »Vse stvari so že povedane; toda ker nihče ne posluša, je treba vedno na novo pričenjati«, je dejal pred kakimi 40 leti A. Gide v razpravi Le Narcisse.

Ravnatelj muzeja, dr. Maier, nas je pilotiral po sobah z rimskimi spomeniki. Tudi dr. Scherr hodi z nami. Vidi se mu, da razume slovenski. A koliko? Kakor oni učitelj, ki je prevedel naš pregovor: Zdravo telo je najboljši za-

KAKOR MAČKA

Štirje od teh so bili naši mušketirji, ki so pozorno poslušali, ko je eden izmed njih bral neko pismo, ki je moralo biti zelo važno, kajti igralne karte in kocke so pustili kar na bobnu. Ostali trije so bili zaposleni z odmaševanjem velikih pletenk.

Kadar je bil kardinal slabe volje, ga je še bolj dražilo, če je naletel na ljudi, ki so bili veseli, kajti vedno je mislil, da se zabavajo na njegove stroške. Ukazal je spremijevalcema, naj

obstaneta, sam jo razjahal ter se previdno bližal možem, prepričan, da ga ne bodo opazili ali slišali.

Deset korakov pred živo mejo je prepoznal Gaskonjca in je bil siguren, da so ostali njegovi tovariši.

klad — ein gesundes Kalb ist am besten zu schlachten? Pripoveduje mi o nameravanem tednu za sestanke treh sosedov: Italijanov, Jugoslovanov, Nemcev, ki naj bi se zblížali v kulturnem oziru. Pomenek nanese na uporabnost gotice. Dr. Scherr se ogreva za njo. Enako sem pozneje zasledil, da Kant navaja v spisu »Von der Macht des Gemütes« Breitkopfovo izjavo: »Oči pri nemški pisavi dlje vzdrže nego pri latinici. — Meni se zdi ravno narobe res. Moje misli je Fr. Soennecken v letaku »Aufruf an das deutsche Volk zur Aufhebung der unnützen Zweischriftigkeit« 20. 7. 1917 (Bonn). Ako bi Nemci učili eno samo pisavo, latinico, bi po njem prihranili v šolah 250 milijonov učnih, mučnih ur na leto.

Prof. Scherr nas je spremil tudi, ko

smo obiskali naš konzulat, kjer smo bili postreženi, nato še na obedu pri Siloviču. Potlej smo odbrzeli po lepih ravnica v Velikovec, čigar heros eponymus je bil Boleslav ali Boljko, dalje v Šmihel pri Pliberku. Med zakusko pri Šerčerju smo se mogli pogovarjati z mlado gospodinja po francosko, nemško, rusko, poljsko, italijansko, slovensko... V Ljubljani smo ob pozni uri zvečer pri Slamiču postavili piko na i in rekli, da ne podpišemo mnenja, ki ga zastopa dr. L. C. Oblak (Koroška Slovenija, 1919, na str. 10): Dasi se je naš obisk vršil z veliko naglico, nam je marsikaj ostalo v spominu iz dežele, ki je zibka slovenske omike in ki naj bi bila po želji nekega Nemca vez med južnim slovanstvom in germanskim svetom.

NA ROBU ŽIVLJENJA

ANTON INGOLIO

NADALJEVANJE

Kmalu nato je nekdo potrkal na vrata.

»Notri,« je zavpil brezposelni, ker se vrata niso hotela odpreti.

Vstopil je majhen možak, ves povaljan in blaten. Zbegano se je oziral po sobi, čez dolgo pa je ustavil svoje kalne oči na Janžekoviču. Približal se mu je za dva koraka in izpregovoril ves v zadregi:

»A tu si, Miha?«

Janžekovič je okrenil glavo stran in dejal v zid.

»Pojdi stran! S teboj nočem imeti opravka!«

Možakar pa je iskal primerne besede. Ko jo je našel, se je približal še za korak in jo izustil z narejeno prešernostjo.

»Kaj hočeš, Miha! Napila sva se ga obala!«

Janžekovič, še vedno obrnjen k steni, je jezno odvrnil:

»Napila že, pa ni treba takoj z nožem.«

»Kaj boš,« se je zdaj možakar nekoliko opogumil. »Ti si ga prvi potegnil, tudi prepir si ti začel.«

Zdaj se je Janžekovič okrenil in dejal rezko:

»Ti si ga začel, razumeš, ti! Meško-

vi ste znani prepirljivci!«

A tudi Meško ni molčal. V hipu se je vnel prepir, učitelju se je komaj posrečilo, da ju je pomiril.

»Miha, saj veš,« je začel Meško mirneje in ponižneje, »sosedu sva, nikoli ni prišlo kaj vmes.«

»Je že res,« se je otajal tudi Janžekovič, »toda za štirinajst dni sem zapečaten in potem še en mesec ali dva ne bo z menoj nič!«

»Miha, saj ti bom jaz opravil, kar bo težjega dela; zanesi se name,« je začel Meško napeljevati stvar na pravi tir. »Kaj nama treba sodnije in tožb, zmeniva se med sabo. — Koliko hočeš?«

Janžekovič pa je odklonil vsako spravo, vendar tako neodločno, da je Meško še z večjim upanjem nadaljeval:

»Miha, plačal bom bolnico, opravil vsa težja dela in ti dam še tri sivce za bolečine. Hočeš?«

»Tri sivce? Si neumen?« je zdaj vzkliknil Janžekovič in kot izkušen mešetar takoj strnil vse svoje misli okoli denarja.

»Koliko pa?« je vprašal Meško tako, da je bilo čutiti, da je pripravljen še kaj pridati.

»Jurja mi daj, pa sva bot,« je vzkliknil Janžekovič in ponudil roko.

Zdaj je nastalo vneto mešetarjenje, v katerega so se vpletli tudi ostali bolniki razen Laha, ki je še vedno ležal v nezavesti. Janžekovič se je zvijal v bolečinah, našteval svoje rane in jih podrobno opisoval, govoril o tem, koliko krvi je izgubil, da njegova kri ni kakor telečja, ki jo lahko kupiš na liter, ter končno pristal na sedem sto petdeset dinarjev.

Učitelj, čeprav se je komaj držal pokonci, je moral napisati pogodbo, ki sta jo podpisala oba prizadeta.

»Tu jih imaš!« je naposled Meško vržal denar na posteljo, nato pa izvlekel iz notranjega žepa steklenico žganja. »To ti pa dam na vrh, da boš laže prenašal bolečine!«

Janžekovič je spravil denar pod blazino, potem pa nagnil steklenico; prej pa še nazdravil Mešku:

»Bog živil!«

Ko je še Meško potegnil dva krepka požirka, se je odmajal iz sobe. Janžekovič pa se je okrenil k bolnikom in se prekanjeno nasmejal:

»Dobro sem ga navil! Toliko ne bi v treh mesecih zaslužil, hrane pa tudi nimam takšne doma!«

»Pa če se vam poslabša?« je vprašal

učitelj, ki se ni mogel načuditi tej nenavadni kupčiji.

»O, se ne bojim! Kako pa je bilo na fronti! Vsi so že napravili križ čez me, pa sem se le še izlizal!«

Potem je še nekaj zamrmral, potipal z desnico pod blazino, nagnil glavo na stran in kmalu zadremal. Ker je odšel tudi orožnik in brezposelni, Ivana pa že tako ni bilo ves dopoldan, je zavladata v sobi mučna tišina. Spet je bilo slišati le glasno Lahovo sopeanje, ki je naposled spravilo iz sobe še upokojenca in Hrgo. Učitelj pa je moral ostati v postelji. Vzel je v roke knjigo, ki mu jo je prinesla prejšnjega dne sestra Florentina, in začel brskati po njej. A ker se ni mogel držati pokoncu, se je kmalu močno utrudil, položil jo je na odejo in se zastrmel v strop. Kar razjasnil se mu je obraz, ko je vstopila sestra Florentina z vrčem vode, da bi zalila rože na oknu. Ves zavzet je opazoval njene roke; bele so bile in izredno nežne. Sestra je čutila, da jo opazuje; okrenila se je k njemu, pokazala na kaktejo pred seboj in izpregovorila:

»Letos bo imela dva cvetova; tale se bo razcvel najbrž že jutri, tale pa šele, ko vas ne bo več tu. — Gotovo že komaj čakate, kdaj boste odšli, go-

spod učitelj?» je še pristavila in se spet okrenila k cveticam.

»Zakaj pa? Meni je tu lepo!« se je nasmehnil učitelj in poskušal pogledati sestri v njene temnorjave oči, čez čas pa jo je vprašal: »Vi, sestra, pa si gotovo želite odtod?»

»Zakaj? Gospod primarij je sicer strog, a dober človek, s sestrami pa se razumemo, kakor da bi zrasle v eni hiši. Res, rada sem tu! A če pride zapoved, da moram drugam, bom pač šla. Takšen je naš poklic.«

»Težak, ne.«

»Da, včasih...« je še dejala in naglo odšla. V njenih poslednjih besedah je ležalo nekaj težkega in grenkega.

Učitelj je ostal spet sam. Jel je obnavljati prvo srečanje s sestro Florentino.

Bilo je po operaciji: Ko se je nekoliko prebudil iz narkoze, je zagledal nad seboj lep dekliški obraz pod veli-

kim belim klobukom. Sicer ni videl ničesar drugega in se tudi ni zavedal ne, kje je, ne, kaj se je z njim pravkar dogodilo. Šele čez čas je v dekletu spoznal bolniško sestro in nekako nejasno mu je prišlo v zavest, da je pravkar prebil operacijo, pri kateri je sestra pomagala. Zazrl se je vanjo in zašepetal, prevzet od nečesa velikega in lepega:

»Sestra, rad vas imam...«

Potem je kar vrelo iz njega: govoril ji je, kako je lepa, kako je dobra in kako jo ima rad. Tudi potem ko se je vsega zavedel in ko je opazil na desni in levi bolnike, ki so se smejali njegovim besedam, je še nekajkrat ponovil:

»Res, sestra, rad vas imam...«

Odtlej ji sicer ni več tako govoril, a bilo mu je vselej lepo, ko je mogel spregovoriti z njo le nekaj besed.

D A L J E

OBČNA IMENA IZ KRSTNIH

I. KOSTIAL

Kakor v drugih jezikih so tudi v slovenščini iz mnogih krstnih imen (latinskih, grških in hebrejskih) postala občna (apelativna) imena za označevanje ljudi, živali, rastlin in neživih reči. Oglejmo si nekaj takih imen! Lovrek je pi-

pec, jožek slepo črevo pri svinjah, kafež gasilce za cerkvene sveče, matevžek nižja stopnja pijanosti (matevžast = malo pijan), lukež s smolo napolnjena železna ponvica za svečavo, tomaž okoli peči tekoča podpora pod klopjo, a tudi pokvečena repa, mihec in mihalek sklepec (nožič), jakec razstavka (snopov)¹ jurko in štefan² posodi določene oblike in velikosti. Dva dela človeškega telesa imata svoje ime po sv. Janezu, sv. Jožefu (Primož, -ež pa nima nič skupnega z imenom sv. Primoža, marveč je izvedenka iz glagola primem. Primož je naziv za neki del statev, za ročaj v sredi vrat, za narbo, žabico pri durih drvarnic i. dr. — Tudi dobro znanj gasperček menda ni imenovan po sv. Gasperju, ampak je zmanjšan nemški Gasparherd (Glonar, Slovar slov. jezika, str. 83.)

Iz rastlinstva naj omenim bodečo nežo in marjetico.

Po svetnikih so dobile imena razne živali, tako osrana jerica (vdeb) tomažek (zelena žaba), martinček in martinček (slvi kuščar; neki močvirni ptič), (pika) polonica, špela (koblica »bogomoljka«), matija (pajek »suha južina«), morda tudi urh ali ureh (žaba, ki se ji pravi na Dolenj-

¹ Pri Vel. Laščah pravijo tudi medvedu, ki zna plesati, jakec.

² Ni verjetno, da bi bila beseda štefan iz nemšk. izraza Stehwein, ki ga imajo Tolminci v obliki št(e)vanjka — vjača, ki jo plača ženin drugim fantom.

M. Froebst; DELAVCA

skem žuželnik), če je imenovan po sv. Urhu (Urhu), ne pa iz nemškega Lurch. Po mnenju nekaterih sta besedi kača in mačka nastali iz imen Katarina in Marija. — Ime neke bolezni pri konjih, vrbaneec je po štreklju iz nemškega St. Urbans Plage (po drugih iz it, ferverenza). — Tudi ljudje so včasih nazvani radi kakih svojstev po svetnikih: mila jera, neža (mehkužneš), jurij (neumnež), pepe (kogar imajo vsi za norca), nac (= no-rec na Tolminkem), dora (nerodna ženska) I. dr. I. Koštiál

IZ LITERARNEGA SVETA

»INDEX GENERALIS« ZA 1937

Ustanovil ga je pokojni Montessus de Ballore tiska ga Masson v Parizu. Letos je dosegel 17. izdajo. Abecedni seznam obsega 100.000 znanstvenih in slovstvenih oseb. Zemljepisne razpredelnice omogočajo takoj oceniti umsko delavnost posameznih mest. A čudno je, da se n. pr. ljubljanska univerza nič ne omenja, medtem ko se n. pr. za estonsko v Jurgju (Tartu) čitajo podrobni podatki. Je li kriva nemarnost ali ponižnost naših univerzitarcev? Zadnja izdaja priobčuje imenik Nobelovih odkriteljev vse od ustanovitve, dalje častne doktorje (honoris causa) poglavitnih vseučilišč in podatke o prvostajnih založnikih na svetu. D.

KNJIGE IN REVIIJE

Uredništvo je prejelo:

ZDRAVNIŠKI VESTNIK, leto IX, št. 4. Zvezek je skoraj v celoti posvečen zdravljenju jetike. Na uvodnem mestu je članek dr. R. Neubauerja in dr. P. Černeta o »Pljučni tuberkulozi in nosečnosti, važen ne samo za praktične zdravnike, ampak tudi za inteligentne matere. Končuje se zanimiv prispevek dr. T. Furlana »Dednost in konstitucija pri tuberkulozi.« Dr. Milč Gruič razpravlja o »Vprašanju vitaminov posebno vitamina C, pri tuberkuloznih«, kar utegne zanimati tudi laike, saj je prehrana jetičnih bistvena točka pri zdravljenju. Dr. Joža Bohinjec poroča o »Zavarovanju delavcev za slučaj onemoglosti in protijetičnem skrbstvu.« Dr. M. Karlin piše o »Domačem zdravljenju pljučnih bolezni.« Članek, ki se bo nadaljeval, je poučen tudi za nezdravnike. Nadalje priobčuje »Vestnik« referat dr. St. Iviča »O zaprti tuberkulozi z ozirom na dispanzersko delo«, začetek članka dr. Ig. Singera »Kako bi se mogla čim uspešnejše, solidnejše in cenejše organizirati borba proti tuberkulozi v naši državi ter smernice za praktične zdravnike o rani diagnozi pljučne tuberkuloze. Nadaljuje se članek mr. ph. R. Damaške o »Analizi urina v ordinaciji praktičnega zdravnika.« Dr. Kamin se spominja osemdesetletnice Wagner-Jauregga. »Zdravniški Vestnik« se naroča pri upravi na Golniku ter stane celoletno za nezdravnike Din 20.

IZ SODOBNE LIRIKE:

S U S

Ni ga tiča nad prašiča.
Georges

Iz blata mi smo, v blatu ti doma si,
oddojče, pusek, prasec in krmijenska.
Vse tebe hvali: dete, mož in ženka,
ko je te v godlji ali pa v klobasi.

Prileže mast, ocvirek se in parkelj prajši
pa šinjak, gnjat in ledvena pečenka,
s kisalo rebrce je vredno cvenka,
po volji nam hladetina je včas.

Kot ti vse ješ, tako si ves nam piča.
Zato pa ni ga tiča nad prašiča.
Ukipotvori naj te sam Agangel.

V živalskem carstvu tiče tebi krona,
oj spremijevalec svetega Antona,
poetu Monseletu dragi angel!

Crassus

Pripomba. Georges, psevdonim za Bogomila Vdoviča, narodnega pevcu (21. VIII. 1880—17. III. 1933), ki mu je Juš Kozak lani v L. Z. postavil lep književni spomenik... Charles Monselet (1825—1883), francoski pesnik, je med drugim zlagal »Gastronomske sonete« in »Kaj pijemo«, kjer opeva vino, kavo, postrv, krvavica, itd. Naš navedek je vzet iz soneta Le Cochon (G. Pellissier, Anthologie des poètes du XIXe siècle, Paris, Delagrave 1920).

RAZORI, leto V, št. 9—10. Izšel je zaključni dvojni zvezek tega zanimivega lista za odraslo mladino z vsebinskim kazalom zadnjega letnika. Izmed pestre vsebine omenjamo leposlovni prispevek Cv. Golarja »Lojzova mati«, potopisno kramljanje J. Zupančiča »Tostran in onostran Velebita«, poučen članek »Daj nam danes naš vsakdanji kruh«, V. Bitenca veselo zgodbo »Ribičev sin«, E. Kapusa »Po Old Shatterhandovih stopinjah«. Zvezek je tudi primerno ilustriran. »Razor«, ki jih urejuje ravnatelj meščanske šole na Rakeku Tone Gaspari, stanejo letno Din 30.

DR. MIRKO ČERNIC. KAKO SEM ZOREL ZA DOBROVOLJCA, Mislil o problemu malega naroda. Separatni odtis iz spominke knjige slovenskih prostovoljcev v svetovni vojni na strani naših zaveznikov. Kratek, toda jednat prispevek k zgodovini našega narodnega osvobodjenja.

REJEC MALIH ŽIVALI, leto IV, št. 6. Dr. L. Hribar končuje svoj članek »O metljavosti, nakar slede kakor vedno zanimivi in važni prispevki za vse ljubitelje in rejce malih živali. List, ki stane celoletno Din 30, se naroča v Ljubljani, Karunova ul. 10.

ILLUSTRIERTE ZEITUNG LEIPZIG, št. 4810 in 4811. Iz prve številke bodi ome-

njen zanimiv prispevek o potnih vtisih Albrechta Dürerja, Adolfa Menzla in drugih umetnikov, dalje članek »Razvoj ribe v jajcu« in »Vzlet v stratosfero«. Zvezek vsebuje tudi lepe slike z londonskih svečanosti. — V drugi številki je posebno zanimiv članek o Niponski in njenem razvoju v velesilo z umetniškimi ilustracijami. O delovanju ladijskega zdravnika govori članek »Pomočnik na morju«. Sledil znanstvena razprava o sončnih pegah v številnimi dobrimi slikami. Zanimanja vredna je tudi prispevek o številnih težavah pri kriminalnih preiskavah. »Illustrirte Zeitung« izdaja založba J. J. Weber v Lipskem.

ZA LJUBITELJE CVETLIC CVETLICE V JUNIJU

V juniju prično cveteti rože. Zdaj, ko uživamo njih lepoto, moramo storiti vse, kar more koristiti njihovem nadaljnjemu uspevanju in cvetenju. Predvsem pravilno zalivanje: kadar jim zalijaš, stori to tako temeljito, da bo vsa prst premočena. Samo nikar ob vročem opoldanskem času z mrzlo vodo; Če bi mogla, bi ti rože prestrašeno

povedale, kaj si jim s tem storil. Z menškim zmanjšanjem toplote se oslabi njih telo in so tako izpostavljene raznim boleznim, n. pr. medni rosi ali deževni rji, zoper katere jim moraš pomagati s sredstvi, ki vsebujejo žveplo. Kakor vse rastline na vrtu, moraš poleti zalivati rožam le na večer. Potem jim razrahljaj vrhno zemeljsko plast, da moreta zrak in toplota lažje h koreninam. Če si pravi ljubitelj rož, moraš neprestano skrbeti, da jih obvaruješ pred listnimi ušmi in drugim škodljivim mrčesom. Če se to zgodi, jih moraš takoj odstraniti oziroma pokončati s tem ali drugim sredstvom, ki ga dobiš v trgovini. Dobre poganjke, ki jih boš prepoznal več-

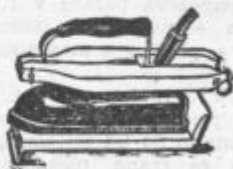
noma po manjših, svetlozelenih lističih, moraš odstraniti na kraju njih nastanka. One, ki poganjajo iz zemlje oprostili prsti ter jih globoko odrežeš. Predvsem pa odreži vse odcvetele rože, kajti šipki odvzamejo rastlini preveč življenjske moči. Če imaš rože zares rad, jih moraš dobro hraniti. Privoščji jim poleti, zlasti po njih prvem cvetju, zdaj pa zdaj ob oblačnem vremenu kakšno okrepčilo n. pr. primerno umetno gnojilo.

Zdaj pa še nekaj o tvojem balkonu. Tudi tam se že prikazujejo cveti. Balkonske cvetlice ti bodo zelo hvaležne, če boš akrl bel zanje. Odreži vse odcvetele cvetice, ne zalivaj jim nikoli ob vročem soncu, ampak zvečer, previdno jim včasih razrahljaj prst in kakor hitro opaziš mrčes, zatri ga nemudoma z enim ali drugim sredstvom, ki so na prodaj. Tudi balkonskim rastlinam privoščji zdaj pa zdaj okrepilne pijače. In še nekaj! Ob svojem dopustu poskrbi, da jih bo zanesljiva roka gojila naprej, prav tako kakor tvojega kanarčka. Ne pozabi, da je balkon za marsikatera tvoje sobne rastline pravo letovišče. Zavaruj jih pred soncem in preprihom! Zrak ne sme biti preveč suh. Zato jih rano zjutraj in zvečer kar najbolj nežno poskropi z vodo, ki naj bo nekoliko toplejša od zraka, ki jih obdaja.

PRAKTIČNE NOVOTE

Spremenjeni likalniki

Pri likanju moških oblačil ali težkih tkanin je treba pritisk likala povečati z lastnim pritiskom ali pa uporabljati drugo, težje likalo. Gospodinja, ki bi se hotela izogniti nakupu drugega likalnika, si lahko pomaga z majhno pripravo, ki povečuje težo

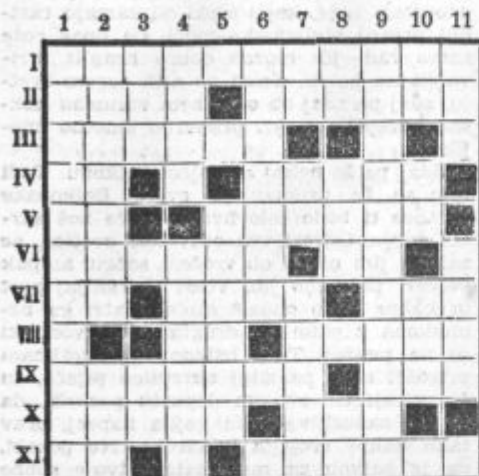
navadnega likalnika za 4 funte. Ta obtežilnik sestoji iz dveh železnih tračnic, ki jih daš kakor železen ovratnik okrog likalnika in jih potem zapreš s ključkama. Ta ovratnik je izoliran zoper toploto, tako da si ne moreš opeči roke. Obtežilnik je pripraven za vsak likalnik in tudi ne preveč spretne roke ne bodo imele z njegovo rabo kakšnih težav.

Ako kaj tujega pošliš, se svoje izgubiš.
Epiktet

K R I Ž A L J K A

Crassus

Vodoravno: I priimek bolgarskega stikarja Pavla —, ki je to pomlad razstavil v Ljubljani, II. vodna žival + brkat, III. sin Pozejzona in Libije, feničanski kralj + lat. znak za tisoč + lat. znak za 500, IV. kratica za numero (število) + protivni veznik + začetnik, pisec, V. kratica za izdajo ali edicijo + starogrška reka (zdaj Mavros), VI. bodeče grmičevje (lat. rubetum) + Ibsenov prednik + šumevec, VII. dva soglasnika v sredini abecede + švabic + goščava, živa meja, VIII. najpogostejši samoglasnik v sankrtu + okrnjeno »dno« + predsednik turške vlade v jugoslov. pisavi (obratnica), IX. papeževa palača v Rimu + kij, X. glej ga + naziv, XI. metulj (vanessa e album) + predlog z mestnikom + zunanji.

Navpik: 1. ime in priimek sloven. profesorja prirodoslovca in pisatelja ki mu je 13. I. minilo 50 let po smrti, 2. drugačna pisava za franc. ples »rigaudone« + zdravo! (lat.), 3. franc. duhovnik (fonetsko) + prvi soglasnik v abecedi + kazalni zalmek sr. sp., 4. Zolajev roman (povojeno žensko ime) + naravno modrilo iz Indije, 5. drugi soglasnik abecede + samoglasnik + ženska iz mesta Adena, 6. po bibliji prvi praoc Izraelcev in Arabcev + samoglasnik + soglasnik, 7. slov. kratica za lat. m(anu) p(ropria) + zna (tudi ženski os. zalmek) + sredstvo proti vročici, posebno malariji, 8. levi pritok Kame v vzh. Rusiji + števnik + kem. znak za

dušik + stara maloazijska boginja prirode in boja, pri Rimljanih: Magna mater, 9. pridevnik za »sam ob sebi«, 10. konjska sila + knjigovodska kratica za račun + števnik žen. sp. + kem. znak za jod, 11. kratica za prekinjeno naštevande + obramba + črka, ki je mlademu J. Kopitarju najbolj ugajala (s tem glasom je nagnjal očetovo kobilo). — Rešitve je treba poslati, pravilno frankirane, na uredništvo »Življenja in sveta« najkasneje v enem tednu.

REŠITEV KRIŽALJKE V ŠT. 21

Vodoravno: a. Odo, Skeks, trastrat, lega, škaf, ara, Baski, Oruro, oko, nese, Erat, tema+met, Elele, jde, Navpik: Adet, okra, okršaj, saga, Saks, tereret, tak+okat, la, Kremij, on, usée, orée, aède. — Za nagrado je bil izžreban Viktor Glešič v Beogradu.

ZA BISTRE GLAVE

Rešitev k št. 322

(Steklenica)

Steklenica tehta 800 g.

Rešitev k št. 323

(Zveze med znanostjo in umetnostjo)

Filmska proizvodnja, kakor tudi opazovanje zvezd sta navezana v posebni meri na stalno lepo vreme in na jasno ozračje. Oboje pa nahajamo prav posebno v tistem delu Kalifornije.

Rešitev k številu 324

(Število posebne sorta)

To je število 324 ali 648.

Rešitev k številu 325

(Čudna geometrična naloga)

Okrog črte moraš narisati četverkotnik z vdrtim kotom, pri čemer se dotika vrh tega kota sredine črte.

Rešitev problema 203

1. Te2—e6+, KXS (ako KXT potem 2. Sd4+ poleg 3. Sf3). 2. Te6—e5+, Kf5—g6 (ako KXT potem 2. f2—f4+ poleg 3. Kf2) 3. Te5—g5+, KXT; 4. f2—f4+, KXB, 5. Ke1—f2. Beli osvoji Bg2 in napravi igro neodločeno zaradi »napačne« barve črnega tekača.

Rešitev problema 204

1. Sd6—c8, Sd7—b6+ (a); 2. e7xd8S mat. 1... Sd7—f6 (b); 2. e7xd8S mat. 1... Sd7—c5+ (c); 2. Sd5—d6 mat. 1... Sd7—e5+ (d); 2. Sf5—d4 mat. Zelo originalno.

UREDNIK IVAN PODRŽAJ — TELEFON ŠT. 3126 — UREDNIŠTVO NACELNO NE VRACA ROKOPISOV — IZDAJA ZA KONZORCIJ ADOLF RIBNIKAR — TISKA NARODNA TISKARNA V LJUBLJANI, PREDSTAVNIK FRAN JERAN Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knaflejeva ulica 5 — Mesečna naročnina Dtn 4,— po raznašalcih dostavljena Dtn 5.—